

**МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
МЕЛІТОПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
СЕРІЯ: ПЕДАГОГІКА**

2(29)' 2022

**ЗАСНОВАНИЙ
У ВЕРЕСНІ 2008 РОКУ**

ВИХОДИТЬ ДВІЧІ НА РІК

**ЗАПОРІЖЖЯ
2022**

УДК 378 (066)

ББК 74.58

Н 34

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

ВОРОВКА Маргарита – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та педагогічної майстерності, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна);

КОЛЕВА Красимира – доктор філології, лектор, Шуменський університет «Єпископ Костянтин Преславський» (Республіка Болгарія);

КОНОВАЛЕНКО Тетяна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики викладання германських мов, декан філологічного факультету, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна);

КОРОБЧЕНКО Ангеліна – доктор історичних наук, професор кафедри педагогіки та педагогічної майстерності, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна);

КРУГЛИК Владислав – доктор педагогічних наук, професор кафедри інформатики і кібернетики, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна);

КУЧАЙ Тетяна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та психології, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II (Україна);

ЛЯПУНОВА Валентина – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна);

МАКСИМОВ Олександр – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри неорганічної хімії та хімічної освіти, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна);

НЕЧИПОРЕНКО Валентина – доктор педагогічних наук, професор, ректор, Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» (Україна);

ПАВЛЕНКО Анатолій – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи, Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» (Україна);

ПОЗДНЯКОВА Олена – кандидат педагогічних наук, проректор, доцент кафедри спеціальної педагогіки та спеціальної психології, Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» (Україна);

ПОЗДНЯКОВА-КИРБЯТ'ЄВА Елліна – доктор соціологічних наук, професор, проректор з навчальної роботи, Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» (Україна);

СЕГЕДА Наталя – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна);

БУРВІТЕ Сігіта – доктор соціальних наук, Академія освіти, Університет Вітаутаса Магнуса: Каунас, Вільнюс (Литва);

ФУНТИКОВА Ольга – доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти, Маріупольський державний університет (Україна);

ШЕВЧЕНКО Юлія – доктор педагогічних наук, професор кафедри початкової освіти, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна)

РЕДАКЦІЯ

Головний редактор
СЕГЕДА Наталя

Заступник головного редактора
КОНОВАЛЕНКО Тетяна

Відповідальний редактор
ДУБЯГА Світлана

Редактор-перекладач
БАРАНЦОВА Ірина

Коректор
МАДЕНОВА Олена

Комп'ютерна верстка
ОДНОРОГ Тетяна

Адреса редакції
вул. Наукового містечка, 59,
м. Запоріжжя, Запорізька область,
Україна, 69000
e-mail: pedagogy@mdpu.org.ua

Присвячений актуальним проблемам гуманітаризації і гуманізації освіти. Автори розглядають освітні феномени та явища у філософсько-антропологічному вимірі, порушують проблеми творчого розвитку суб'єктів навчання і виховання, висвітлюють концептуальні позиції та експериментальні методики щодо вдосконалення сучасної педагогічної освіти.

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького протокол № 5 від 29.11.2022 р.

<http://magazine.mdpu.org.ua/index.php/nv>

Входить до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з педагогічних наук (спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки, 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта, 014 Середня освіта, 015 Професійна освіта відповідно до Наказу МОН України від 02.07.2020 №886.
<http://nfv.ukrintei.ua/view/5b1925e27847426a2d0ab4b6>

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 14524-3495Р від 15.09.2008 р.
Свідоцтво про державну перереєстрацію
КВ № 22131-12031 ПР від 16.05.2016 р.

© Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2022

ЗМІСТ**ОСВІТА У ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИХ РЕФЛЕКСІЯХ**

Баранцова Ірина	
Міжкультурний аспект навчання іноземній мові.....	7
Коноваленко Тетяна, Баранцова Ірина, Рутковський Максим	
Міжкультурний підхід до мотивації вивчення іноземних мов.....	14
Окуліч-Козарин Валерій	
Про програму досліджень штучного інтелекту на ринку послуг вищої освіти на 2022–2027 рр.....	19
Гузь Наталя, Гузь Володимир	
Проблема професійного вигорання в учителів початкових класів в умовах війни.....	25
Захарова Наталя, Осипенко Світлана, Павленко Олександр	
Формування фінансової грамотності на засадах компетентнісного підходу.....	33
Щебликіна Зоя, Щебликіна Інна, Ярема Любов	
Об'єктивна необхідність впровадження інноваційних технологій управління в діяльність закладів освіти.....	41

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Житнік Тетяна	
Психологічний аспект тяжіння дітей дошкільного віку до сприймання творів мистецтва 20-го століття (на прикладі робіт Анрі Матісса та Пабло Пікассо).....	52
Ковальова Ольга, Кваша Наталі	
Розвиток комунікативних навичок у дітей з інвалідністю в процесі інтеграції в соціум.....	59
Мелаш Валентина, Дубяга Світлана, Варениченко Анастасія	
Підготовка майбутніх учителів початкової школи до організації навчальної діяльності учнів із особливостями психічного розвитку.....	68
Нижник Тетяна, Городнича Світлана	
Теоретичні аспекти формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичного дизайну.....	73
Переверзєва Олена	
Основні завдання для учителя музичного мистецтва в процесі самостійної підготовки до диригентської діяльності.....	78

СУЧАСНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ковальова Ольга, Мартинова-Ганецька Тетяна	
Особливості нейропсихологічної корекції алалії на різних етапах взаємодії з дитиною.....	89
Котова Олена, Цибульська Вікторія, Суханова Ганна	
Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до роботи в новій українській школі.....	97
Марченко Оксана, Воронка Володимир, Постол Анатолій	
Інноваційні технології та методи навчання у вишах України.....	104
Маслова Аліна, Гончарова Ольга	
Імплементація технології CLIL в навчальний процес ЗВО в контексті застосування кращих освітніх практик ЄС.....	112
Матюха Галина, Приходько Тетяна	
Використання тестових завдань як засіб реалізації зворотного зв'язку на уроках англійської мови в старшій школі.....	118
Матюха Галина, Топалов Євген	
Опанування навичок і вмінь аудіювання англійською мовою учнями старшої школи.....	126
Таган Людмила	
Основні напрями роботи з формування просодичного компонента мовлення у дітей з дизартрією.....	133

Шкірта Михайло, Степчук Надія, Шанта Іван

Професійна підготовка фахівців у галузі фізичної культури і спорту з використанням інформаційно-комунікаційних технологій..... 138

АСПІРАНТСЬКІ СТУДІЇ

Батарейна Ірина

Арт-терапія як засіб виховної роботи в освітньому процесі 144

Бойко Оксана

Віртуальна комунікація: засіб навчання чи нова мовна навичка?..... 151

Буряк Ірина

Формування у майбутніх педагогів дошкільної освіти недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку як наукова проблема 156

Волік Наталія

Педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту дитини дошкільного віку в закладі дошкільної освіти 162

Негрій Ольга

Специфіка сімейно-орієнтованого підходу до родин з питань раннього дошкільного віку дітей в умовах надзвичайних ситуацій 170

Свириденко Ганна

Особливості розуміння та використання прийменників просторового значення учнями з мовленнєвими порушеннями 177

Тарасова Вікторія

Розвиток професійної компетентності вчителів в умовах територіальних громад 181

Відомості про авторів 190

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ІЗ ОСОБЛИВОСТЯМИ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Валентина Мелаш, Світлана Дубяга, Анастасія Варениченко

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті проаналізовано різні погляди на особливості психічного розвитку дітей (затримка психічного розвитку), які вказували на те, що через певний проміжок часу ця затримка компенсується, дитина досягне рівня своїх однолітків і її розвиток увійде в нормальне русло. Акцентовано увагу на тому, що затримка психічного розвитку у дітей – це клінічне поняття і тому принципово важливим є своєчасне діагностування цієї проблеми та надання дітям корекційної допомоги в навчальній діяльності, яка відповідає б їх психологічним особливостям. Встановлено, що основним коригуючим чинником у розвитку дітей з особливими освітніми потребами є освітній процес з відповідним до їх розвитку темпом засвоєння матеріалу, методів його викладу та тривалості навчання, високою індивідуалізацією педагогічної роботи з кожним учнем. Охарактеризовано методичні особливості навчального процесу учнів із особливостями психічного розвитку та підготовка майбутніх учителів початкової школи для використання методичних інструментів для реалізації завдання щодо таких школярів: адаптувати, плідно інтегрувати їх у стосунки із соціальним та природним довкіллям.

Ключові слова:

особливості психічного розвитку дітей; корекційний чинник; освітній процес; методичні особливості освітнього процесу; інклюзивне середовище; підготовка майбутніх учителів початкової школи.

Resume:

Melash Valentina, Dubiaha Svitlana, Varenychenko Anastasia. Preparing future teachers for the organization of educational activities of students with specific mental development.

The article analyzes different views on the peculiarity of mental development of children (delayed mental development), which indicated that after a certain period of time this delay will be compensated, the child will reach the level of his peers and his development will enter the normal course. Attention is focused on the fact that mental retardation in children is a clinical concept, and therefore it is fundamentally important to timely diagnose this problem and provide children with corrective assistance in educational activities that would correspond to their psychological characteristics.

The spread of ideas of inclusion radically and irreversibly changes the educational space, opening wide opportunities for people with special needs (such as with developmental disabilities), while at the same time «exposing» the vulnerabilities of existing education systems (both mass and special). Ukrainian education has already entered this evolutionary stage of the implementation of inclusive practices, so together with other countries, it faced the problems of the period of modernization of the industry.

It has been established that the main corrective factor in the development of children with special educational needs is the educational process with a rate of assimilation of the material, methods of its presentation and duration of training appropriate to their development, high individualization of pedagogical work with each student. The methodical features of the educational process of students with special mental development and the preparation of future primary school teachers for the use of methodical tools for the implementation of the task in relation to such students: to adapt, fruitfully integrate into relations with the social and natural environment are characterized.

Key words:

peculiarities of mental development of children, corrective factor, educational process, methodical peculiarities of the educational process, inclusive environment, training of future primary school teachers.

Постановка проблеми. Корекційна освіта, інклюзія поступово посідає паритетне місце у світовій та вітчизняній системі освіти, спираючись на концептуальні підґрунтя, розробку державної інклюзивної політики. Запровадження інклюзивної політики в освіті розкриває «Концепція розвитку інклюзивної освіти» (2010), у якій проголошено пріоритетним завдання розроблення ефективної системи інклюзивного навчання; висунуто вимоги до модернізації системи професійної підготовки педагогічних працівників та підготовки майбутніх педагогів у закладі вищої освіти на засадах компетентнісного підходу, які здатні демонструвати розвинені інтелектуальні професійні та особистісні якості в інноваційному освітньому процесі. Оскільки традиційні методи навчання не враховують специфіку розвитку психічних процесів особливих учнів, то вчителі закладів загальної середньої освіти мають віднайти ефективні методичні інструменти для реалізації завдань стосовно таких школярів: адаптувати, плідно інтегрувати у стосунки із соціальним та природним довкіллям.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інклюзивної освіти перебуває в центрі уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців (A. Dyson, A. Millward, C. Clarke, D. Mitchell, S. Robson, T. Loreman, O. Акімової, В. Бондаря, Л. Даниленко, А. Колупаєвої (Колупаєва, А. А., & Савчук, Л. О, 2010), Ю. Найда, Л. Прядко, Н. Сабат, Л. Савчук, Т. Сак, М. Сварник, Н. Софій, П. Троханіс, Є. Ярьскої-Смірної та ін.). У дослідженнях інклюзії наявні праці, які стосуються проблем дітей з особливими освітніми потребами в сучасній системі освіти і пропонують перспективи їх розв'язання.

Ця проблема почала привертати увагу спеціалістів порівняно недавно. Зокрема, на початку ХХ століття відомі дослідники дитячого інтелекту А. Біне і Т. Сімон виокремили групу псевдоненормальних дітей, які не були розумово відсталими і водночас не могли бути віднесені до норми. Вони описувались як субнормальні діти граничної межі (Сергійчук, Багно, & Плужник, 2020, с. 34). Незалежно від такої термінології, для

більшості закордонних дослідників притаманний неклінічний підхід до цієї проблеми. Не зважаючи на опис різних розладів, які спостерігаються при граничній інтелектуальній недостатності, у більшості праць клініко-патопсихологічний аналіз тих чи інших форм такої патології замінюється лише кількісним психометричним визначенням рівня інтелектуального розвитку. Систематичне дослідження цих дітей було розпочато Г. Сухаревою у 50-і роки та продовжено Т. Власовою та М. Певзнер у 60-70-і роки. Вони запропонували термін *тимчасова затримка психічного розвитку*, який вказував на те, що через певний проміжок часу ця затримка компенсується, дитина досягне рівня своїх однолітків і її розвиток увійде у нормальне русло. Проблему розвитку та адаптації дітей з психофізичними особливостями досліджували такі вчені, як В. Бондар, В. Засенко, Л. Вавіна, В. Тарасун, Т. Ілляшенко, А. Обухівська, В. Синьов, О. Хохліна. Різні аспекти підготовки та психологічної адаптації дітей з особливостями психофізичного розвитку проаналізовані й висвітлені в роботах М. Шеремет, Т. Лазаренко, С. Тарасюк та інших.

Залежність затримки психічного розвитку та формування психосоціальних новоутворень у характері дитини від соціальних умов виховання відзначали Т. Крилов, Н. Кантоністова, М. Певзнер; на цей феномен, з акцентом на соціально-культурні фактори, вказували українські психологи Т. Ілляшенко, В. Тарасун, А. Обухівська, Н. Стадненко, Т. Сак, С. Тарасюк.

Тому, аналізуючи дослідницькі джерела, стає зрозуміло, наскільки принципово важливим є своєчасне діагностування затримки психічного розвитку, та надання дітям корекційної допомоги в навчальній діяльності, яка відповідає б їх психологічним особливостям.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення необхідності підготовки майбутніх учителів початкової школи до корекційного підходу в організації навчальної діяльності учнів із особливостями психічного розвитку. Проаналізовано різні погляди на особливість психічного розвитку дітей (затримка психічного розвитку), акцентовано увагу на своєчасному діагностуванні цієї проблеми та наданні дітям корекційної допомоги в навчальній діяльності; охарактеризовано методичні особливості навчального процесу учнів із особливостями психічного розвитку та підготовка майбутніх учителів початкової школи у використанні методичних інструментів для реалізації завдання щодо таких школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток сучасного суспільства детермінує

повагу до людського розмаїття, встановлення принципів солідарності та безпеки, що забезпечує захист та повне інтегрування у соціум усіх верств населення, насамперед – осіб з обмеженими можливостями здоров'я (Таранченко, & Найда, 2012, с. 67). Це зумовлено визначенням головної мети соціального розвитку – створенням «суспільства для всіх». В основу такого інтегрування покладено концепцію цілісного підходу, яка відкриває шлях до реалізації прав і можливостей для кожної людини, насамперед, передбачає рівний доступ до здобуття якісної освіти. Принцип доступності сформульовано на засадах дотримання прав людини й викладено в резолюції Генеральної асамблеї ООН від 12 грудня 1997 р. в якості пріоритетного завдання – сприяти забезпеченню рівних спроможностей для осіб з обмеженими можливостями здоров'я (*Tuning educational structures in Europe...*, 1997). Цей принцип зумовлює перенесення акцентів з медичних аспектів особливих потреб, піклування про осіб з психофізичними порушеннями, захисту та надання їм допомоги в адаптації до навколишнього середовища на реформування самого соціуму, де особа з психофізичними порушеннями має можливість задовольнити свої потреби, перш за все, – потребу здобуття якісної освіти. Якісна освіта передбачає задоволення особливих освітніх потреб кожного індивіда, в тому числі й з порушеннями психофізичного розвитку, без відриву такої особи від звичного соціального оточення, сім'ї, друзів. Принципи доступності та задоволення особливих освітніх потреб осіб з порушеннями психофізичного розвитку стали важливим аспектом інклюзивної освіти, освітньої системи, що базується на принципі забезпечення основного права дітей навчатися в закладах загальної середньої освіти за місцем проживання із відповідним психолого-педагогічним супроводом та корекційно-реабілітаційною підтримкою.

Відомо, що психічний розвиток дитини відбувається в діяльності. Кожному віковому періоду в її житті відповідає певний вид діяльності (Ашиток, 2015, с. 4). Так, в дошкільному віці, психічний розвиток дитини стимулюється грою. На зміну їй в шкільному віці приходить навчання. Воно стає провідною діяльністю школяра, і завдяки йому відбувається подальший розвиток пізнавальних функцій і особистості дитини в цілому. Запровадження цього підходу на тривалий час визначило основні напрямки корекції і діагностики значного прошарку дітей з особливостями психічного розвитку.

Зауважимо, що затримка психічного розвитку, уповільнення темпу психічного розвитку – це синдром відставання дозрівання психіки дитини

в цілому, або окремих її функцій (пам'яті, уваги, розумових процесів, емоційно-вольової сфери, мовлення тощо) щодо норми. Затримка має тимчасовий характер і може бути скоригована в процесі навчальної діяльності в інклюзивному середовищі.

На початку навчання в цих дітей продуктивнішою є гра, тому в цей час вона широко використовується в освітньому процесі. Ігрова діяльність, на відміну від навчальної, має для дитини безпосередню привабливість самим її процесом. Дитина грає не тому, що це потрібно для чогось, а через те, що їй просто цікаво. Під час гри вона багато навчається і активно розвивається, але із значно меншою затратою вольових зусиль, бо і зосередження уваги, і запам'ятовування, і розв'язання різних мисленнєвих задач у неї відбувається мимовільно. Навчальна діяльність потребує свідомої постановки мети, опосередковано-мотивованої, а тому і більш абстрактної для дитини: засвоїти навчальний матеріал. Навчання у школі не може будуватися тільки на ігровій діяльності дитини. Хоча ця діяльність легша і продуктивніша спочатку, але для подальшого розвитку дітей необхідно формувати і більш складні види діяльності. Труднощі на цьому шляху пов'язані недорозвиненістю у дітей із затримкою психічного розвитку саморегуляції, тобто здатності свідомо керувати своєю діяльністю: усвідомлювати поставлену мету та виконувати ряд послідовних дій для її досягнення. Через труднощі виконання навчальних завдань, спочатку вони повинні бути простими, короткими, а перехід від однієї дії до іншої передбачати допомогу педагога.

Важливою умовою успішної корекції розвитку дитини є підтримання її активності та інтересу до виконуваної справи. Збуджує інтерес тільки те завдання, яке дитина може свідомо і успішно виконати. Водночас воно не повинно бути надто легким, таким, що не потребує жодних зусиль. Поступове нарощування складності завдань тренує інтелектуальні і вольові здібності дитини. Для подолання пасивності дітей із затримкою психічного розвитку, яка становить таку серйозну перешкоду в корекційній роботі з ними, виняткове значення має позитивна оцінка їх діяльності. Вчителю важливо знати, що пасивність цих дітей часто зумовлюється не тільки об'єктивною складністю для них певного завдання, а й невпевненістю у власних силах. Однією з компетентностей майбутнього вчителя початкової школи є здатність до професійно-педагогічної діяльності в інклюзивному середовищі з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами (*Державний стандарт початкової освіти*, 2018).

Тому необхідна підтримка в дитини впевненості та поваги до себе. Отже корекція затримки психічного розвитку дітей потребує тривалої і системної роботи, яка охоплює всі види їх діяльності як у школі так і поза навчальним закладом. Через це дуже важливо, щоб корекційним завданням був підпорядкований не тільки урок, а й робота в позаурочний час, організація дозвілля дитини в школі та вдома, де знайдуть корисне застосування різні розвиваючі ігри та праця, відповідна віку і можливостям дитини.

Однак, основним коригуючим чинником у розвитку школяра із затримкою психічного розвитку є освітній процес з відповідним до їх розвитку темпом засвоєння матеріалу, методів його викладу та тривалості навчання, високою індивідуалізацією педагогічної роботи з кожним учнем. Протягом цього навчання велику роль виконують активні методи навчання: бесіда, спостереження, дослід.

Під час бесіди вчитель шляхом запитань розділяє навчальний матеріал на низку відносно самостійних елементів. Це полегшує шлях пошуку відповіді або засвоєння навчальної інформації. Вимоги до запитань, які застосовуються в бесіді, можна окреслити наступним чином: логічна послідовність, чіткість, просте і коротке формулювання, кожне запитання має пов'язуватися з попередніми і темою бесіди в цілому; змістовність запитання, його точність, однозначність за змістом і формою. Добираючи систему запитань, вчителю слід враховувати функцію кожного з них у контексті конкретної бесіди. Вони можуть спрямовуватися на визначення фактів (актуалізацію відомих і сприймання нових); на встановлення функціонування об'єкта вивчення (виявлення зв'язків між фактами, явищами, процесами); на активізацію пізнавальних процесів (сприймання, пам'яті, уяви); з метою забезпечення зворотного зв'язку.

Запитання під час бесіди відіграють важливу діагностичну функцію. Так, через диференціацію запитань визначається ефективність засвоєння знань, розгортання пояснення та складових способу дії, відтак – здійснюється диференційований підхід до діяльності учнів.

Дуже ефективно використовувати практичні методи навчання в процесі корекційної діяльності вчителя. Майбутньому педагогу необхідно знати специфіку їх застосування, що зумовлена особливостями навчально-пізнавальної діяльності школярів із особливостями психічного розвитку.

У структурі спостереження вчитель має виокремлювати такі компоненти: цілі спостереження, у яких чітко визначається об'єкт,

за яким вестиметься спостереження, його результат. На основі завдань спостереження складається план його проведення (інструкція). Спочатку, інструкція складається вчителем, згодом вчитель залучає до її складання учнів (Melash, Saienko, & Varenuchenko, 2021, с. 121).

Зважаючи на особливості навчальної діяльності учнів із затримкою психічного розвитку, інструкції вчителя мають бути чіткими, містити не більше 4-5 завдань, формулюватися невеликими, доступними за змістом реченнями.

У процесі спостереження кожний наступний етап інструкції повторюється вчителем та учнями. Це допомагає учням систематично зіставляти проміжні результати з кінцевими цілями спостереження, водночас, обговорення етапів і наслідків дає змогу вчителю здійснювати поточний контроль за діяльністю учнів і своєчасно її коригувати.

Спостереження починається з цілісного сприймання об'єкта, потім, за допомогою запитань, організовується дослідження його частин, далі частини розглядаються як функціональні складові об'єкта, передбачені цілями спостереження. Вчитель, за допомогою запитань, керує виокремленням ознак, якостей, властивостей об'єкта. Виокремлені ознаки допомагають учневі сприймати об'єкт цілісно, виділяти в ньому істотні ознаки й узагальнювати їх. Через низку розгорнутих запитань вчитель підводить учнів до висновків спостереження.

Специфіка проведення дослідів у навчанні учнів із особливостями психічного розвитку полягає в тому, що він дозволяє отримати явище в чистому вигляді, а саме: уникати впливу побічних чинників. Це дає можливість досліджувати його в різних умовах, припиняти дослідний процес на будь-якому етапі, повторювати необхідну кількість разів, вивчати об'єкт більш ретельно, ділити його на частини, виділяти те, що цікавить (Shevchenko, Dubiaha, Melash, Fefilova, & Saenko, 2020, с. 207). Таким чином досягається глибина дослідження суті явищ і законів природи, підвищується обґрунтованість висновків, які можуть бути оброблені на основі експерименту. Окрім цього, використання дослідів передбачає не лише

оволодіння фактичними знаннями, а й пояснюється функціонування об'єкта вивчення та спосіб оперування ним.

Будь який дослід охоплює певні етапи:

- визначення цілей дослідів;
- планування дослідів: вибір обладнання (прилади і матеріали);
- виконання етапів дослідів;
- фіксування результатів дослідів (проводиться одночасно з виконанням роботи);
- робляться висновки відповідно до окреслених цілей.

Виконання кожного із зазначених етапів передбачає застосування різних видів допомоги. Зокрема, цілі дослідів визначаються шляхом актуалізації знань про об'єкт, який досліджується, через запитання: що необхідно з'ясувати про об'єкт. Слід зазначити, що організація проведення дослідів, відтак – введення різних видів допомоги, може відбуватися диференційно. Це залежить від учнів класу, а саме від особливостей їх психічного розвитку.

Висновки. Під час організації навчальної діяльності дітей із особливостями психічного розвитку вчителю необхідно пам'ятати, що основним корекційним чинником розвитку школяра є освітній процес з відповідним до їх розвитку темпом засвоєння матеріалу, методів його викладу та тривалості навчання, високою індивідуалізацією педагогічної роботи з кожним учнем. У освітньому процесі значна роль повинна відводитися активним методам навчання: бесідам, спостереженням, дослідом.

Сучасному вчителю необхідно знати методичні особливості формування компетентності в учнів початкової школи із особливостями психічного розвитку: засвоєння і систематизація уявлень і елементарних понять, які відбуваються у тісному зв'язку з корекційним розвитком розумової діяльності, зокрема – аналізом, спостереженням, порівнянням, узагальненням.

Перспективи подальших студій лежать в площині методичних розробок активних форм освітнього процесу для дітей з особливими освітніми проблемами.

Список використаних джерел

- Ашиток, А. (2015). Проблеми інклюзивної освіти в Україні. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*, 1(33), 4–11.
- Державний стандарт початкової освіти.* (2018). Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
- Ілляшенко, Т. (2007). Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній школі. *Початкова школа*, 12, 46–49.

References

- Ashitok A. (2015). Problems of inclusive education in Ukraine. *Human studies. Pedagogy Series*, 1 (33), P. 4–11. [in Ukrainian]
- State standard of primary education. (2018). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of February 21, 2018 No. 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#text> [in Ukrainian]
- Ilyashenko T. (2007). Integration of children with special educational needs at a comprehensive school. *Elementary school*, 12, P. 46–49. [in Ukrainian]

- Колупасва, А. А., & Савчук, Л. О. (2010). *Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання*: наук.-метод. посіб. Київ: Наук. світ. 196 с.
- Концепція розвитку інклюзивної освіти. (2010). Наказ Міністерства освіти і науки України. №912. URL.: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>
- Пахомова, Н. Г. (2012). *Спеціальна педагогіка з історією*: навч. посіб. для студентів спеціальністю «Корекційна освіта». Полтава: ТОВ «АСМІ». 280 с.
- Сергієв, О. М., Багно, Ю. М., & Плужник, О. В. (2020). *Основи корекційної педагогіки*: навч.-метод. посіб. Переяслав: Видавництво. 224 с.
- Таранченко, О. М., & Найда Ю. М. (2012). *Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі*: навчальний курс та методичний посіб. Київ: Видавнича група «А.С.К.». 124 с.
- Шевців, З. М. (2016). *Основи інклюзивної педагогіки*: підручник. Київ: «Центр учбової літератури». 248 с.
- Шевченко, Ю. М., & Дубяга, С. М. (2010). Лідерські якості майбутнього вчителя у контексті сучасної освіти. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*, 5, 181–187.
- Швед, М. (2015). *Основи інклюзивної освіти*: підручник. Львів: Вид-во Укр. католич. ун-ту. 358 с.
- Tuning educational structures in Europe: Education – Specific Competences. (1997). Available from: <http://www.unideusto.org/tuningeu/competences/specific/education.html>
- Melash V., Saienko Y., & Varenychenko A. (2021). Theoretical and methodological foundations of training the future primary school teachers for research and innovation activity. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research, VOLUME 11, ISSUE 1*, pp. 121-125.
- Shevchenko Yu., Dubiaha S., Melash V., Fefilova T., Saenko Yu. (2020) The Role of Teachers in the Organization of Inclusive Education of Primary School Pupils. *International Journal of Higher Education*, V9, N7 pp. 207-216.
- Kolupayeva A.A. & Savchuk, L.O. (2010). Children with special educational needs and organization of their teaching: scientific method. a manual. Kyiv: Sciences. world. 196 p. [in Ukrainian]
- The concept of development of inclusive education. (2010). Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine. No. 912. URL.: <https://mon.gov.ua/en/npa/pro-zatrdzhennynya-kONTSIH-rozvitku-inkyvnogo-navchannya> [in Ukrainian]
- Pakhomova N.G. (2012). Special pedagogy with history: textbook. a manual. for students of a specialty "Corrective education". Poltava: ASMI LLC. 280 p. [in Ukrainian]
- Sergiyuk O.M., Bagno Yu. M., & Pluzhnik, O.V. (2020). Fundamentals of corrective pedagogy: teaching method. a manual. Pereyaslav: Publishing House. 224 p. [in Ukrainian]
- Taranchenko O.M. & Naida Yu. M. (2012). Differentiated teaching in an inclusive educational institution: a training course and a methodological tool. Kyiv: ASK Publishing Group. 124 p. [in Ukrainian]
- Shevtsi Z.M. (2016). Fundamentals of inclusive pedagogy: a textbook. Kyiv: Center for Educational Literature. 248 p. [in Ukrainian]
- Shevchenko Yu. M., & Dubaha S.M. (2010). The leadership qualities of the future teacher in the context of modern education. *Scientific Bulletin of Melitopol State Pedagogical University*, 5, P.181-187. [in Ukrainian]
- Swed M. (2015). Fundamentals of Inclusive Education: A Textbook. Lviv: Issue of Ukr. Catholic. Univ. 358 p. [in Ukrainian]
- Tuning Education Structures in Europe: Education - Specific Competences. (1997). available from: <http://www.unideousto.org/tuningeu/compenCes/specific/education.html> [in English]
- Melash V., Saienko Y., & Varenychenko A. (2021). Theoretical and Methodological Foundations of Training The Future Primary School Teachers for Research and Innovation Activity. *Ad alta: Journal of Interdisciplinary Research, Volume 11, Issue 1, P.121-125*. [in English]
- Shevchenko Yu., Dubiaha S., Melash V., Fefilova T., Saenko Yu. (2020) The Role of Teachers in the Organization of Inclusive Education of Primary School Pupils. *International Journal of Higher Education*, V9, N7. P. 207-216. [in English]

Відомості про авторів:

Мелаш Валентина Дмитрівна
vmelash2018@gmail.com

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Наукове Містечко, вулиця, 59, Запоріжжя,
Запорізька обл., 69000, Україна

Дубяга Світлана Миколаївна
svetlana_107@ukr.net

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Наукове Містечко, вулиця, 59, Запоріжжя,
Запорізька обл., 69000, Україна

Варениченко Анастасія Борисівна
Varenychenko2013@gmail.com

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Наукове Містечко, вулиця, 59, Запоріжжя,
Запорізька обл., 69000, Україна

doi: 10.33842/22195203-2023-29-68-72

Information about the authors:

Melash Valentyna Dmytrivna
vmelash2018@gmail.com

Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia,
Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

Dubiaha Svitlana Mykolaivna
svetlana_107@ukr.net

Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia,
Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

Varenychenko Anastasiia Borisovna
Varenychenko2013@gmail.com

Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia,
Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

doi: 10.33842/22195203-2023-29-68-72

Матеріал надійшов до редакції 13. 10. 2022 р.
Прийнято до друку 30. 10. 2022 р.

Received at the editorial office 13. 10. 2022.
Accepted for publishing 30. 10. 2022.